

УДК 025.5:34(477)“20”

Андрій Блажкевич,

наук. співроб. НЮБ НБУВ, канд. іст. наук

ВПЛИВ ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ БІБЛІОТЕК НА РІВЕНЬ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ГРОМАДЯН У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті проаналізовано вплив правової інформації на громадян у контексті сучасного розвитку українського суспільства. Висвітлено ключову роль провідних бібліотек України – Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) та Національної парламентської бібліотеки України з питань надання правової інформації громадянам України. Розкрито особливості діяльності Національної юридичної бібліотеки НБУВ у контексті забезпечення правовою інформацією працівників органів державної влади, спеціалістів-правників, науковців, студентів, представників дипломатичного корпусу і міжнародних неурядових організацій та поширення правових знань серед населення. Значну увагу приділено спеціальним бібліотекам навчальних закладів.

Ключові слова: правова інформація, закон, бібліотеки, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна юридична бібліотека, Національна парламентська бібліотека України.

Основною складовою процесу розбудови в Україні інформаційного суспільства є ефективна організація доступу громадян до інформації. Закон України «Про інформацію», прийнятий Верховною Радою України 2 жовтня 1992 р., не врегулює всі питання зазначеної сфери [7]. 9 лютого 2011 р. в газеті «Голос України» [11] опубліковано Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про інформацію”» [6], який регулює відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації.

Загалом, інформаційна сфера як особлива система суспільних відносин в Україні інтенсивно розвивається, відбуваються також стабільне зростання й структуризація сегментів вітчизняного інформаційного ринку як системи економічних, організаційних і правових відносин. Щодо свободи слова, то протягом останніх років в Україні зростає індекс свободи ЗМІ, що відзначено і міжнародними спостерігачами.

Одним з основних пріоритетів інформаційної політики держави на сучасному етапі є дотримання балансу відповідних інтересів особистості, суспільства і держави.

Проте реалії сьогодення не забезпечують у повному обсязі реалізацію права людини на інформацію. Відсутність необхідної інформаційної правової бази в багатьох сільських бібліотеках через об'єктивні причини (нестача літератури з права або повна її відсутність), а також зростаюча потреба населення в соціально значущій правовій інформації стимулюють центральні бібліотеки на створення програм із забезпечення колективним користуванням певними інформаційними ресурсами всередині бібліотечної мережі, яка передбачала б, наприклад, видання інформаційних випусків на правознавчу тематику з подальшим їх розповсюдженням через бібліотеки-філії, що забезпечить доступність правової інформації сільським мешканцям. Формування фактографічної інформаційної бази на основі цих видань дасть змогу проводити систематичне індивідуальне інформування представників органів місцевого самоврядування, громадських організацій, соціальних працівників тощо.

Виходячи з того, що бібліотека – найбільш доступна установа, яка володіє певними документно-інформаційними ресурсами з питань права і зобов'язана забезпечувати реалізацію права людини на інформацію, головне її завдання – це надання загальнодоступної правової інформації і формування в громадян високого рівня правової культури.

Бібліотеки у своїй діяльності повинні прагнути відобразити не тільки відносини між особою і законом, але й розширити межі правосвідомості громадян, зокрема, у сферах бізнесу, ділового партнерства, а також соціальної сфері. Особливо це стосується роботи з молоддю і молодими підприємцями.

Працівники бібліотек повинні бути в постійному пошуку нових форм і методів роботи на допомогу правовій освіті підлітків. Створюючи і розвиваючи єдиний інформаційний простір для навчання і отримання практичних навиків цивільно-правової освіти і виховання молоді, вони сприяють підвищенню рівня правової й правозахисної культури та виробленню активної громадянської позиції.

На сучасному етапі бібліотеки України мають допомагати громадянам у доступі до правової інформації, зокрема, мають бути створені публічні центри та спеціальні інформаційні куточки, що міститимуть необхідну для населення правову інформацію, у тому числі регіонального значення. Такі рекомендації ухвалила Всеукраїнська міжвідомча координаційно-методична рада з правової освіти населення

під час виїзного засідання, що відбулося 20 травня 2011 р. в Кіровограді під головуванням міністра юстиції О. Лавриновича [10].

Засідання ради було присвячено обговоренню заходів, які б сприяли підвищенню ефективності та дієвості механізмів правової освіти населення. Зокрема, обговорювалося залучення бібліотечних закладів до програм правової освіти населення, забезпечення бібліотек літературою методичного та правового характеру, проведення на базі бібліотечних закладів лекцій, семінарів, виставок, тренінгів з правоосвітньої тематики.

Як наголошувалося під час засідання, на сьогодні для значної частини українських громадян характерні правовий нігілізм, незнання законів і методів захисту своїх прав. Ці риси є однією з причин порушення в Україні прав людини в економічній, соціальній, політичній, культурній й інших сферах. Незнання громадянами, ув першу чергу підростаючим поколінням, своїх прав і невиконання ними своїх обов'язків є суттєвою перешкодою на шляху проведення в країні демократичних перетворень.

За підсумками дискусії Всеукраїнська міжвідомча координаційно-методична рада з правової освіти населення ухвалила рекомендації міністерствам юстиції, освіти і науки, культури, внутрішніх справ.

Зокрема, Міністерство юстиції та його регіональні органи мають розглянути можливість організації на базі бібліотек правових громадських приймалень (про громадську приймальню інформація подана нижче), забезпечити проведення правових навчань з населенням регіонів.

Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України, а також Міністерству внутрішніх справ України рекомендовано розширити практику залучення студентів юридичних вузів до проведення правових робіт з неповнолітніми на базі бібліотечних закладів.

Міністерству культури України рекомендовано вжити заходів щодо створення в бібліотеках публічних центрів з метою надання населенню регіону необхідної правової інформації. Міністерство має також вивчити можливість щодо покращення забезпечення закладів культури юридичною літературою та систематично здійснювати оновлення бібліотечних фондів з урахуванням змін у законодавстві, зазначає прес-служба Міністерства юстиції України [10]. На сучасному етапі певну роботу з питань надання правової інформації громадянам України проводить Національна юридична бібліотека (НЮБ) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) НАН України [16].

У своїй діяльності НЮБ керується Конституцією України [8], законами України, актами Президента України [18, 19] та Кабінету Міністрів України [9], іншими нормативно-правовими актами, наказами НБУВ.

Основні завдання НЮБ – це забезпечення правовою інформацією працівників органів державної влади, спеціалістів-правників, науковців, студентів, представників дипломатичного корпусу і міжнародних неурядових організацій та поширення правових знань серед населення; надання довідково-консультаційної допомоги; систематизація та аналіз матеріалів, які містять правову інформацію.

Для виконання основних завдань НЮБ здійснює комплектування, обробку, централізовану каталогізацію і веде облік спеціалізованих бібліотечних фондів; формує довідково-інформаційні фонди та банки даних документально-інформаційних ресурсів, які містять правову інформацію; бере участь у внутрішньодержавному та міжнародному обміні інформацією з правових питань, проводить іншу діяльність, що впливає з її основних завдань.

На сайті НБУВ у рубриці «Національна юридична бібліотека» подано повні тексти 88 журналів і збірників наукових праць з проблем держави і права та юридичних наук; 4,5 тис. текстів авторефератів дисертацій з правової проблематики, захищених в Україні; 27 тис. реферативних записів про публікації вітчизняних фахівців з юридичної тематики; юридичні інформаційні ресурси (електронний каталог, повнотекстові ресурси, бібліографічна довідка); нормативні акти України в бібліотечній та суміжній галузях (Закони України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України тощо); нормативні акти України та міжнародні документи з проблеми дотримання авторських прав та питань інформаційної безпеки [16].

НЮБ видає бюлетень оперативних матеріалів на базі аналізу правової електронної інформації «Громадська думка про правотворення», який висвітлює актуальні питання законотворення, виходить раз на два тижні з 2011 р. [3].

Також НЮБ спільно з Українським союзом промисловців і підприємців та за сприяння Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) НБУВ з 2008 р. видає інформаційно-аналітичний бюлетень «Безпека підприємництва» (додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»), періодичність виходу – щомісячно [1].

На сайті НБУВ НЮБ представлено також такі електронні інформаційні ресурси, як: «Влада для громадян» (юридичні роз'яснення), «Юридичні консультації» (відповіді фахівця), «Україніка політична» (конституції, вибори народних депутатів, резонансні публікації), «Конституційне правосуддя в країнах СНД і Балтії» [понад 70 дайджестів офіційних матеріалів і публікацій у періодичних виданнях (2009–2011)],

«Інтернет-путівник по юридичних ресурсах України» (бази даних нормативних актів, сайти юридичних академічних установ і вищих навчальних закладів тощо) [16].

Таким чином, НЮБ НБУВ проводить величезну роботу з надання правової інформації в контексті забезпечення сучасних потреб громадянського суспільства.

Національна парламентська бібліотека України (НПБУ) також працює в напрямі подання правової інформації для громадян. На виконання важливої місії правового просвітництва у НПБУ у 2009 р. створено Центр правової інформації, діяльність якого спрямована на повне розкриття фонду юридичної літератури НПБУ та надання доступу до електронних ресурсів правового змісту. Основне завдання Центру – розширення можливостей вільного доступу громадян до інформації правового характеру та вдосконалення процесів обслуговування користувачів правовими ресурсами на основі використання як традиційних, так і нових бібліотечно-інформаційних технологій [17].

Правову основу діяльності Центру правової інформації становить Конституція України [8], Указ Президента України «Про Національну програму правової освіти населення» [18].

Центр здійснює комплекс послуг з надання кваліфікованої допомоги користувачам бібліотеки і населенню міста у використанні правових інформаційних ресурсів, надає доступ громадянам до правових баз даних (БД), пропонує допомогу в пошуку інформації, здійснює запис на електронні носії, а також пропонує юридичну допомогу.

У Центрі правової інформації до послуг користувачів фонд літератури правового змісту у відкритому доступі (нормативно-правові акти; наукові коментарі та наукові монографії; довідкові, науково-популярні та періодичні видання); доступ до електронних інформаційних ресурсів правової тематики (власних баз даних НПБУ, зокрема, «Політика і політики у дзеркалі періодичних видань України», «Політематична БД статей з періодичних видань», БД «Статті з наукових збірників»; інформаційних ресурсів системи «Ліга: Закон»; бази даних «Законодавство України»; світових інформаційних продуктів під час безкоштовних доступів) [17].

Для надання безоплатної юридичної допомоги населенню при Центрі правової інформації НПБУ 2 грудня 2009 р. відкрили Громадську приймальню за сприяння Всеукраїнської спеціальної колегії з питань боротьби з корупцією та організованою злочинністю.

Громадська приймальня здійснює такі види правової допомоги: надання консультацій і роз'яснень з правових питань; допомога у скла-

данні документів правового характеру (звернень, окремих процесуальних документів).

Одним з напрямів роботи Громадської приймальні є активізація громадян у протидії корупції в усіх сферах суспільних відносин, вироблення активної життєвої позиції, яка б полягала в нетерпимості до порушення своїх прав. Громадяни, які постраждали від корупційних дій або ті, у яких виникають труднощі з реалізацією своїх прав, можуть вільно звертатися за юридичною допомогою до Громадської приймальні.

Провідне українське видавництво «Юрінком Інтер» пропонує серію видань «Законодавство». Юридична література видавництва, у тому числі періодичні видання, широко відома і користується попитом працівників правоохоронних органів, судових та наукових установ, а також правозахисників, студентів юридичних факультетів та усіх, хто з огляду на професійні обов'язки чи життєві ситуації цікавиться питаннями права.

Давні і добрі партнерські відносини НПБУ з видавництвом «Юрінком Інтер», а також виконання цим видавництвом вимог Закону України «Про обов'язковий примірник документів» дають можливість постійно задовольняти попит користувачів на літературу з питань права.

У Центрі правової інформації представлено також новий електронний ресурс – комп'ютерний довідник з законодавства України «Дінай: Професіонал» від компанії «Дінай», який містить нормативні документи (законодавчі акти з першоджерел, щоденне оновлення, повнотекстовий пошук, аналітичні коментарі та роз'яснення); консультації (аналітична інформація та найкращі консультації з актуальних питань з провідних спеціалізованих видань); спеціалізована довідкова інформація (зведені таблиці, щотижневі огляди законодавства, бланки та типові документи).

Діяльність Центру здійснюється відповідно до Статуту НПБУ, Правил користування Державним закладом «Національна парламентська бібліотека України».

На сучасному етапі велику юридичну роботу проводять також спеціальні бібліотеки навчальних закладів. Зокрема, бібліотека Академії суддів України, яка як структурний підрозділ академії забезпечує правовою літературою та інформацією навчальний та науково-дослідний процес [12].

Формування бібліотечного фонду проводиться відповідно до профілю діяльності академії та інформаційних потреб користувачів. Інформаційний ресурс бібліотеки складається з наявних спеціалізованих фондів юридичної літератури, зокрема:

– навчальних посібників, методичних рекомендацій та програм навчальних курсів з дисциплін навчального процесу;

– нормативно-правових актів України, міжнародних договорів, офіційних текстів та науково-практичних коментарів до законів і кодексів України;

– поточних періодичних видань;

– літератури щодо судоустрою України та зарубіжних країн.

Частину науково-методичних посібників було видано за участю вчених академії.

Для бібліотеки та регіональних відділень академія щорічно передплачує майже 50 найменувань періодичних видань.

Читачами бібліотеки є судді, які підвищують в академії свою кваліфікацію, кандидати на посаду судді, працівники апарату судів, фахівці Державної судової адміністрації України, працівники академії, науковці, які залучаються до навчального процесу в академії та ін.

На базі наявного фонду бібліотека видає читачам книги, копіює статті з різних видань, проводить підбір матеріалів за тематикою, використовуючи електронні матеріали та ін.

Фонд бібліотеки Національного університету «Юридична академія України ім. Я. Мудрого» нараховує понад 1420 тис. пр. [15]. У його структурі – правова література та видання соціально-гуманітарної тематики, документи на електронних носіях, вітчизняна та зарубіжна періодика. Бібліотека співпрацює з українськими, російськими, зарубіжними видавництвами, комплектується згідно з профілем університету. Значна кількість літератури надходить у подарунок від авторів, організацій, навчальних закладів України та інших держав. Зберігається особиста бібліотека професора, академіка права В. Сташиса, яка містить понад 6 тис. пр. У фонді бібліотеки близько 50 тис. української та зарубіжної періодики за різні роки видання. Фонд енциклопедичної, довідкової, інформаційно-бібліографічної та реферативної літератури налічує понад 20 тис. видань. Бібліотека рідкісних видань та дисертацій містить 42 тис. пр.: 27 тис. книг, 194 назви правових журналів, 1360 дисертацій, 14 тис. авторефератів дисертацій. Створюється електронна колекція книг серії «Харківська правова школа».

З 1999 р. розпочалась автоматизація бібліотеки, запроваджена ІБС ПП «САБ». У 2010 р. впроваджується нова АБІС «ІРБІС». У читальних залах навчальних корпусів, кафедрах організовані автоматизовані місця для роботи з електронними ресурсами бібліотеки в локальній мережі університету. Структура електронних ресурсів складається з електронного каталогу, повних текстів, інформаційно-бібліографічних

ресурсів та інтернет-ресурсів. Доступ до електронного каталогу та інформаційних ресурсів здійснюється через внутрішній веб-сайт бібліотеки.

Значну правову роботу проводить також наукова бібліотека Національного університету «Одеська юридична академія» [14]. Сьогодні багатогалузевий фонд наукової бібліотеки нараховує понад 700 тис. примірників документів українською, російською, англійською та іншими мовами народів світу.

Широко представлені першоджерела з історії права, філософії, психології, соціології та інших галузей знань, праці вчених Національного університету «Одеська юридична академія» та інших ВНЗ України, матеріали та документи міжнародних зв'язків України. Створено сектор юридичної літератури на іноземних мовах, його фонд постійно поповнюється виданнями провідних класичних університетів світу, а також матеріалами світових організацій: ООН, Євросоюзу, Європейського суду та ін.

Бібліотека отримує понад 800 найменувань періодичних видань, найважливіші матеріали з яких представлені в електронному каталозі.

Книжкове зібрання наукової бібліотеки постійно поповнюється дарунками читачів та меценатів – цінителів книг, як одеситів, так і зарубіжних друзів університету.

Гордістю колективу університету є відділ рідкісних видань – Музей книги, який отримав приміщення, обладнане найновішими бібліотечними технологіями. Понад 10 тис. рідкісних документів та матеріалів поповнили його фонд. Справжньою перлиною унікального фонду наукової бібліотеки є книги видавництва «СПАРК» з історії вітчизняної та світової юридичної думки. Видання з історії Одеси та Півдня України прикрашають колекцію документів, як в історичному плані, так і в юридичному.

Наукова бібліотека Національного університету «Одеська юридична академія» також пропонує читачам багато правових ресурсів та літератури, зокрема, вихід у мережу Інтернет на сайти вузів, правові й бібліотечні сайти; тексти законів та інших нормативних і підзаконних актів, комп'ютерну правову систему «Ліга: Закон»; документи Ради Європи, Європейського суду із прав людини й інших міжнародних організацій і правових органів.

Одним з напрямів наукової діяльності бібліотеки є підготовка та випуск наукових бібліографічних видань, зокрема, колективна робота наукових працівників академії і працівників бібліотеки, яка здійснюється на основі електронного каталогу – перший в Україні «Юридичний реферативний журнал»; серія бібліографічних покажчиків «Вчені Одеської національної юридичної академії», підготовлені до випуску працівниками бібліографічного відділу. Вийшли з друку 18 випусків,

в яких відображено науковий та творчий шлях науковців Національного університету «Одеська юридична академія».

Прискореними темпами вдосконалюється науково-навчальна бібліотека Київського університету права НАН України, фонд якої становить понад 100 тис. друківаних видань підручників, навчальних посібників, вітчизняних та зарубіжних монографій, у тому числі унікальних видань [13]. Сьогодні стало реальністю забезпечення кожного студента індивідуальними підручниками безкоштовно, читальний зал надає можливість користуватися книгами, опублікованими в країнах СНД та в провідних вузах Європи. Бібліотека, як основний інформаційний підрозділ університету, орієнтується на формування у студентів інформаційної культури, оволодіння знаннями, уміннями і навичками використання новітніх інформаційних технологій у професії юриста, інформаційне забезпечення наукової діяльності студентів та професорсько-викладацького складу університету.

Науково-навчальна бібліотека Київського університету права НАН України посідає важливе місце в освітній, науковій та інформаційній структурі університету. Головне завдання бібліотеки – створення, збереження, організація, використання інформаційних ресурсів для забезпечення навчального процесу та науково-дослідницької діяльності в галузі правознавства. Інформаційні ресурси бібліотеки – це понад 100 тис. примірників літератури, сучасний електронний довідково-бібліографічний апарат, повнотекстові електронні видання, нормативно-правові акти України. У користуванні студентів – усі періодичні видання юридичного спрямування, а також провідні юридичні журнали Росії.

Колектив бібліотеки, який сформовано з професійних кадрів, спрямовує свою діяльність на надання оперативної, сучасної та повної інформації студентам, аспірантам, професорсько-викладацькому складу університету.

У навчальному процесі Київського університету права НАН України, спрямованому на набуття студентами ґрунтовних академічних знань, велику роль відіграють підручники, навчальні посібники, монографії та збірники наукових праць з теорії та історії держави і права, цивільного та кримінального права та процесу, міжнародного права, авторами яких є вчені університету.

Бібліотека проводить регулярні книжкові виставки, презентації наукових здобутків викладачів університету. Провідні науковці країни зустрічаються із студентами, обговорюють сучасні дослідження в галузі права, проблемні питання державотворення і правотворення в Україні.

З метою отримання додаткової інформації на допомогу навчальному

та науковому процесу бібліотека співпрацює з Інститутом держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського, Національною Парламентською бібліотекою України, бібліотеками вищих навчальних закладів України та закордонних партнерських вузів.

Бібліотека Київського університету права НАН України надає комплекс інформаційних та довідково-бібліографічних послуг на основі використання змістовного фонду та довідково-пошукового апарату бібліотеки, який містить традиційні та електронні каталоги, картотеки, бібліографічні покажчики та списки.

Поряд з традиційними джерелами інформації в обслуговуванні читачів активно використовуються електронні підручники і навчальні посібники, бази даних з окремих галузей права, CD-ROM, ресурси Інтернету.

Отже, підсумовуючи результати нашого дослідження, можна зробити висновки, що на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства в Україні ключову роль у правовому інформуванні громадян відіграють провідні національні бібліотеки України, які подають правову юридичну допомогу та юридичні консультації у контексті підвищення рівня правової та правозахисної культури громадян. Значну роботу щодо забезпечення правовою літературою та інформацією громадян та студентів проводять спеціальні бібліотеки навчальних закладів. Водночас обласні, районні та міські бібліотеки також повинні більш активно долучитися до формування правової культури громадян України.

Список використаних джерел

1. Безпека підприємництва : інформаційно-аналітичний бюлетень. Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/nyub/bp/index.html>. – Назва з екрана.

2. Введення в дію законів України: питання теорії та практики : монографія / М. О. Теплюк, О. І. Ющик. – К. : Парлам. вид-во, 2011. – 200 с.

3. Громадська думка про правотворення : бюлетень оперативних матеріалів на базі аналізу правової електронної інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/nyub/gdpp/index.html>. – Назва з екрана.

4. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр>. – Назва з екрана.

5. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1388-17>. – Назва з екрана.

6. Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2938-17>. – Назва з екрана.

7. Про інформацію : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. – Назва з екрана.

8. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254 к/96-вр](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%20к/96-вр). – Назва з екрана.

9. Про затвердження Положення про Національну юридичну бібліотеку : Постанова Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/173-2000-п>.

10. Правову культуру українців підвищуватимуть через бібліотеки / М-во юстиції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/35178>. – Назва з екрана.

11. Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» [Електронний ресурс] // Голос України – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/Article.aspx?id=21589>. – Назва з екрана.

12. Сайт Академії суддів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aj.court.gov.ua/academy>. – Назва з екрана.

13. Сайт Київського університету права НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kul.kiev.ua>. – Назва з екрана.

14. Сайт Національного університету «Одеська юридична академія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://onua.edu.ua>. – Назва з екрана.

15. Сайт Національного університету «Юридична академія України ім. Я. Мудрого» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jur-academy.kharkov.ua>. – Назва з екрана.

16. Сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/nyub/index.html>. – Назва з екрана.

17. Сайт Національної парламентської бібліотеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nplu.org/ua>. – Назва з екрана.

18. Про Національну програму правової освіти населення : Указ Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/992/2001>. – Назва з екрана.

19. Про Національну юридичну бібліотеку : Указ Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/921/99>. – Назва з екрана.